

Diagnosi de l'economia social a les Illes Balears

Autora: Margarida Albertí Garau
Maquetació: Rosa Palmer Martorell

RESUM

L'economia social és un actor que pot combinar la rendibilitat amb la inclusió social i pot millorar les condicions dels treballadors. En una aproximació, devers un 2% de les empreses de Balears pertanyen a l'economia social. Aquesta ofereix una ocupació més estable, atès que el pes dels treballadors indefinits de l'economia social a Balears són el 74%, per sobre dels del total de l'economia (69%). La majoria de treballadors de l'economia social pertanyen al sector serveis, com a la totalitat de l'economia balear. Els menors de 40 anys representen el 42%. Les cooperatives i les societats laborals a les Illes Balears ocupen a 2.518 persones, un 0,5% de la població ocupada. A Eivissa destaquen les cooperatives d'habitatge com a forma d'encaminar el problema residencial. Els altres tipus d'entitats a les Illes Balears que formen part de l'economia social assoleixen la xifra de 1.088, destacant les d'agricultura ecològica (800).

1. INTRODUCCIÓ

L'economia social és un sector de l'economia entre el sector privat i el públic que pretén millorar el benestar. A Europa, l'economia social neix a partir de les primeres experiències cooperatives, associatives i mutualistes des de finals del segle XVII i s'impulsa en el XIX. L'estudi *Recents Evolutions of the Social Economy in the European Union* del Comitè Econòmic i Social Europeu, del Centre Internacional d'Investigació i Informació sobre l'Economia Pública, Social i Cooperativa (CIRIEC) de juny del 2017, destaca la seva importància en termes humans i econòmics. A Europa proporciona ocupació remunerada a més de **13,6 milions de persones, prop del 6,3% de la població ocupada**. Els països i regions que **estan per sobre d'aquesta ràtio** són el Benelux, França, Itàlia i **Espanya**. Les associacions i fundacions generen 9 milions de llocs de treball; les cooperatives i empreses similars 4,2 milions, i les mutualitats ocupen a 400.000 treballadors. Si se sumen els treballadors no remunerats als remunerats són un total de 19,1 milions. Hi ha 82,8 milions de voluntaris, equivalents a 5,5 milions de treballadors a temps complet.

A Espanya l'economia social està reconeguda a la Llei 5/2011, de 29 de març, i la relaciona amb l'economia sostenible. Segons dades de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES), **les empreses d'economia social a Espanya representen el 10% del PIB i el 12,5% de l'ocupació**. Són empreses de tots els sectors econòmics i de totes les mides. En els darrers 8 anys s'han creat 29.000 noves empreses i 190.000 llocs de treball. **El 47% dels llocs de treball pertanyen a menors de 40 anys**. A més, ocupa a **128.000 persones amb discapacitat o en risc d'exclusió**. Mentre el conjunt del teixit empresarial ha recuperat el 59% de l'ocupació perduda durant la crisi, **les cooperatives ja han recuperat el 92%**. El desembre passat el Consell de Ministres aprovà l'Estratègia Espanyola d'Economia Social 2018-2022. A les Balears el desembre de 2017 s'aprovà el Pla Director d'Economia Social per fomentar aquest sector que també s'impulsa des del *Programa Operatiu d'Inclusió Social i de l'Economia Social del Fons Social Europeu 2014-2020*.

Taula 1. Nombre d'empreses per condició jurídica de l'Economia Social a les Illes Balears

	Societats cooperatives (DGTreball, ES i Salut Laboral)	Societats laborals anònimes i limitades (DG Treball, ES i Salut Laboral)	Altres tipus (*)	TOTAL Economia Social	TOTAL Empreses a les Illes Balears (DIRCE)	% de les Empreses de l'Economia Social sobre el Total d'empreses de les IB (1)
2010	214	545	–	–	89.562	–
2011	221	546	–	–	87.461	–
2012	223	546	–	–	85.372	–
2013	234	546	–	–	85.044	–
2014	244	544	–	–	84.270	–
2015	260	535	–	–	87.111	–
2016	263	520	1.088	1.871	89.341	2,09%
2017	273	508	–	–	93.067	–

Font: Ibestat -Directori d'empreses (DIRCE)-, Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral. (*) Incloues entitats detallades a la Taula 2 i elaboració pròpia

(1) El càlcul del percentatge és una aproximació.

Aquesta classificació de l'economia social es basa en el Sistema Europeu de Comptes SEC 2010 (Eurostat), si bé, només es té en compte l'apartat A.1) Societats no financeres S.11. De conformitat amb les dades que ofereix l'Ibestat del Directori d'Empreses (DIRCE) i les altres fonts detallades en el quadre, **el percentatge d'empreses de l'economia social respecte el nombre total d'empreses de les Illes Balears el**

2016 és aproximadament del 2%. El nombre de cooperatives s'ha incrementat més d'una quarta part en els darrers set anys, si bé disminueix el nombre de societats laborals donades d'alta anualment. El nombre de societats laborals ha caigut un 6,8 %. Per calcular el pes de l'economia social, a més de les cooperatives i les societats laborals, s'analitzen altres tipus d'entitats que es detallen a continuació.

Taula 2. Nombre d'altres tipus d'entitats de l'Economia Social

	2016
S Agràries transf (1)	132
Confraries pescadors (2)	16
C.especials Ocupació (3)	35
Empreses d'inserció (3)	2
Altres productes mercat privats	902
* Iniciatives RSC (4)	101
* Agricultura Ecològica (5)	800
* ONCE (6)	1
TOTAL	1.088

Fonts: (1) Direcció General d'Agricultura i Ramaderia, (2) Federació Balear de Confraries de Pescadors (3) D. Gral. de Treball, Economia Social i Salut Laboral (4) D. Gral. de Comerç i Empresa (5) Consell Balear de la producció Agrària Ecològica (6) ONCE

En el 2016 hi ha 132 Societats Agràries de Transformació (SAT) i en el 2017 quatre més. Són societats civils que tenen una finalitat econòmic-social per produir, transformar i comercialitzar productes agrícoles, ramaders i forestals; per fer millores en el medi rural, i per a la promoció i el desenvolupament agraris. Durant 2016 i 2017 hi ha 16 confraries de pescadors representades per la Federació Balear de Confraries de Pescadors, que té com un dels seus objectius principals la sostenibilitat de l'activitat pesquera. Segons SEMILLA, en el 2015 les confraries de pescadors compten amb 291 embarcacions, de les quals 172 corresponen a Mallorca, 52 a Menorca, 49 a les Pitiüses i 18 a Formentera. Pel que fa als Centres Especials d'Ocupació (CEO), tenen distinta personalitat jurídica (13 associacions, 16 societats limitades i 6 societats anònimes). Aquestes associacions tenen una plantilla de 1.530 persones de les quals, majoritàriament (1.250), tenen alguna discapacitat. D'altra banda, 13 d'aquests centres corresponen a una iniciativa social i 22 a una iniciativa empresarial. Les Empreses d'inserció tenen com a finalitat la integració sociolaboral de persones en situació o risc d'exclusió social. El 2015 generaren 77 contractes laborals. En el grup dels altres productors de mercat privats hi ha 101 iniciatives de Responsabilitat Social Corporativa (95 a Mallorca i 6 a Menorca) i 800 operadors d'agricultura ecològica (614 a Mallorca, 89 a Menorca, 93 a Eivissa i 4 a Formentera). Finalment, l'ONCE a Balears ha ocupat a 1.513 discapacitats en 20 anys i el 2016 generà 32 llocs de treball indefinits.

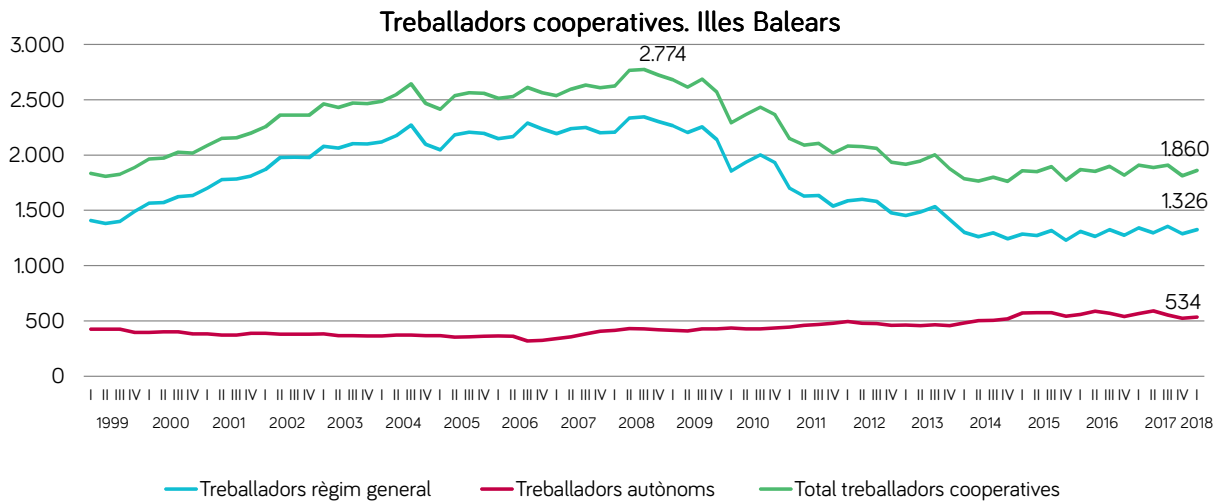
Segons el Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social (*Base de dades de l'Economia Social. Característiques dels Treballadors en situació d'alta a la Seguretat Social, 31 de març de 2018*),

en el primer trimestre del 2018 **els treballadors de l'economia social a Balears més nombrosos són els del sector serveis amb un 80,8% (percentatge similar al dels ocupats en el total de l'economia balear en el sector serveis), seguits de la indústria (10,2%), de la construcció (7,8%) i de l'agricultura (1,2%)**. A Espanya un 53,1% dels treballadors de l'economia social són homes i un 46,9% són dones, i a les Balears la proporció és d'un 52,6% i un 47,4%, respectivament. És a dir, les dones ocupades en economia social a Balears estan lleugerament per sobre del percentatge d'Espanya. Respecte al total dels ocupats a Balears la proporció és de 54,2% d'homes i 45,8% de dones. A Espanya la major part dels ocupats en l'economia social tenen de 40 a 54 anys i a Balears (40,8%) també, si bé, la proporció d'ocupats a l'economia social de 55 anys i més amb un 16,8% és superior a la d'Espanya (14,0%). Els ocupats de l'economia social de 25 a 39 anys a Balears representen el 36,4% i si es tenen en compte els menors de 40 anys són el 42,3%. Els ocupats estrangers a Balears (6,9%) en economia social estan per sota de la mitjana espanyola (11,6%). **A Balears els treballadors indefinits de l'economia social (74,4%), estan per damunt de la mitjana Espanyola (72,9%)**. Els treballadors indefinits sobre el total de l'economia a Balears representen el 68,9%; per tant, l'economia social ofereix ocupació de més qualitat. Els treballadors a temps complet de l'economia social a Espanya són un 79,5%, mentre que a Balears són un 76,7%. A Balears les societats de l'economia social més nombroses són les que tenen de 26 a 50 treballadors, seguides de les que en tenen de 51 a 100. A Balears, en l'economia social, el 41,0% són treballadors de més de 5 anys d'antiguitat i el 21,3% tenen una antiguitat de fins a 6 mesos.

Pel seu pes, a continuació s'analitzen les cooperatives i les societats laborals.

3. LES COOPERATIVES

a) Evolució dels treballadors de les cooperatives a les Illes Balears

Font: Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

A Balears, durant el primer trimestre del 2018 hi ha un total de 1.860 treballadors en cooperatives i a Espanya 320.411, la qual cosa representa un 0,4 % i un 1,7 % respectivament en relació al total de treballadors. El nombre de treballadors de cooperatives a les Illes Balears des de 1999 fins a 2017 s'ha incrementat en un 1,4 %. El màxim de treballadors es dona a finals del 2008 amb 2.774, i a partir d'aquí **cau el nombre de treballadors en una tercera part**. A Balears **un 71 % correspon al règim general i un 29 % a autònoms, proporció similar a la del conjunt d'Espanya**. La diferència entre el règim general i els autònoms a Balears era molt major des de 1999 fins a 2013, atès que a partir d'aquest anys s'escurça. Durant la crisi els autònoms s'han mantingut, fins i tot amb tendència creixent; en canvi els treballadors de règim general han disminuït. El nombre de treballadors del règim general de les cooperatives mostra una certa estacionalitat (devers el 4 %); **en canvi, els autònoms són més estables**. El nombre de treballadors per cooperativa a les Illes Balears s'incrementa en un 3 %

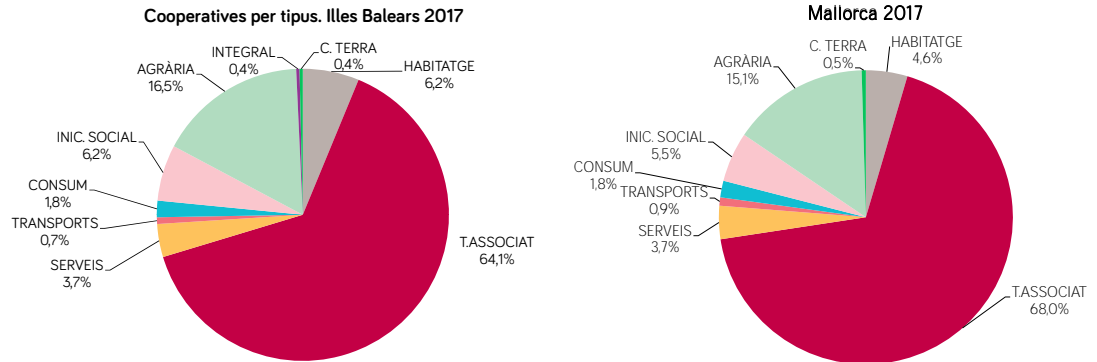
en els darrers deu anys i a Espanya ho fa en un 41%. En el primer trimestre del 2018 hi ha **11,1 treballadors per cooperativa**, quan el nombre de treballadors per empreses totals a les Illes és d'11,7. El màxim del període és 14,2, que es donà en el tercer trimestre del 2006. En tot el període, el nivell de treballadors per cooperativa a les Illes Balears és inferior al d'Espanya (15,4 en el primer trimestre del 2018).

A Balears el sector de cooperatives més nombrosos en treballadors, des del tercer trimestre del 2010, és el d'educació i sanitat, i també és el que més creix en ocupació. Després ve el sector del comerç i l'hostaleria, que a partir de la crisi cau significativament però manté la segona posició. Segueixen les activitats financeres i immobiliàries, indústria i construcció, que mostren una caiguda per l'efecte de la crisi. Les activitats professionals, administratives i d'administració pública, actualment ocupen la quarta posició, i cauen a partir del 2012. El sector de transport i comunicacions es troba en cinquè lloc en el pri-

mer trimestre del 2018. El d'activitats artístiques s'ha mantingut aquests darrers vuit anys, però cau en el primer trimestre. El sector primari és

el penúltim en volum de treballadors. Finalment, energia, aigua i residus es manté però és poc significatiu.

b) Cooperatives per illes (Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears)

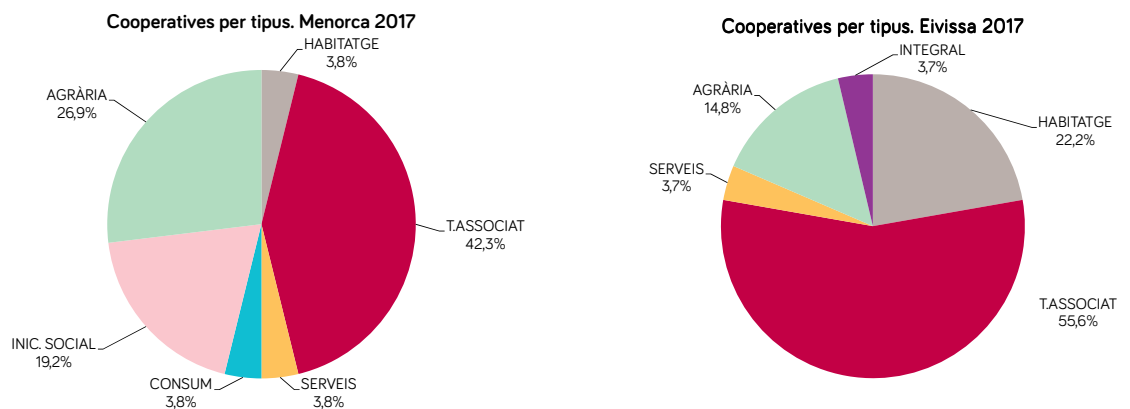

Font: Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears i elaboració pròpia

Segons les dades de 2017 del Registre de Cooperatives i Societats Laborals de la direcció general de Treball, Economia Social i Salut laboral, **de 273 cooperatives les de treball associat són les més nombroses** a les illes, llevat de Formentera, i representen el 64,1% del total. **En segon lloc, les cooperatives més nombroses són les agràries** amb un 16,5%. Ocupen la tercera posi-

ció les cooperatives d'iniciativa social, conjuntament amb les d'habitatge (6,2%). A continuació venen les de consum (1,8%), les de transports (0,7%), i les d'explotació comunitària de la terra i les integrals¹ ambdues amb un 0,4%. No hi ha cooperatives de crèdit en el 2017.

A **Mallorca**, en el 2017, hi ha un total de 219

Font: Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears i elaboració pròpia

¹La cooperativa integral és un projecte d'autogestió en xarxa que pretén ajuntar paulatinament tots els elements bàsics d'una economia com són producció, consum, finançament i moneda pròpia, i integrar tots els sectors d'activitat necessaris per viure al marge del sistema capitalista.

cooperatives, de les quals un 68,0 % corresponen a treball associat, seguides de les agràries (15,1%), de les d'iniciativa social (5,5%), d'habitatge (4,6%), de serveis (3,7%), de consum (1,8%), de transports (0,9%) i de la terra (0,5%). A **Menorca**, en el 2017, d'un total de 26 cooperatives un 42,3% són de treball associat, un 26,9% són agràries (atesa la importància del sector agrícola a l'illa), un 19,2% són d'iniciativa social i a les d'habitatge, serveis i consum els hi correspon un 3,8% a cadascuna. A **Eivissa** en

el 2017, d'un total de 27 cooperatives, un 55,6% corresponen a les de treball associat. **Les segones a destacar són les d'habitatge, que representen gairebé un 22% quan a Balears només representen un 6%, cosa que mostra la importància de l'habitatge a l'illa.** A continuació, un 14,8% són cooperatives agràries, i les integrals i de serveis participen amb un 3,7% cadascuna d'elles. A Formentera, en el 2016, només hi ha una cooperativa i és agrària.

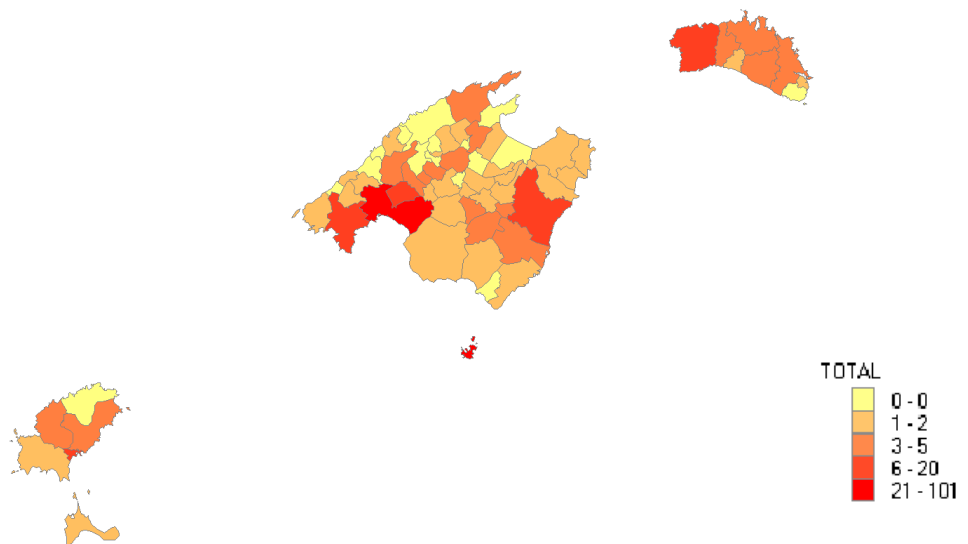
c) Evolució de les cooperatives donades d'alta

Cau el dinamisme de les cooperatives: el nombre de cooperatives noves ha disminuït des del 2000 al 2016 en aproximadament la meitat, tant a Espanya com a les Balears, que ha passat de 13 cooperatives donades d'alta a l'inici del període a 6 el 2016. Les Illes Balears, juntament amb La Rioja, són les que menys cooperatives

han donat d'alta a Espanya (6 cada una); a continuació segueixen Canàries amb 10, Astúries amb 14, i Cantàbria amb 15. Segons dades del Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears, el nombre de socis registrats a les cooperatives de nova creació va de 73 socis l'any 1996 a 24 el 2016.

d) Mapejat de les cooperatives a les Illes Balears

Mapa 1. Nombre de cooperatives per municipis (2017)

Font: Registre de Cooperatives i Societats de les Illes Balears i elaboració pròpia

El 2017, **Mallorca és l'illa amb un major nombre de cooperatives.** A Palma és on són més nombroses, seguida de Marratxí amb 20, Manacor amb 11 i Calvià amb 9. Després venen amb 5 cooperatives: Consell, Porreres i Santa Maria del Camí. **A Menorca i a Eivissa hi ha 28 cooperatives a cadascuna d'elles, i Formentera**

només en té una. A Menorca destaca Ciutadella amb 10, seguida d'Es Mercadal amb 5, i de Maó i Alaior amb 4 cooperatives en cadascun d'aquests dos municipis. A Eivissa la capital en té 17, en segon lloc ve Sant Antoni de Portmany amb 5 i després Santa Eulària des Riu amb 4.

4. LES SOCIETATS LABORALS A LES ILLES BALEARS

Segons dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, **el nombre de treballadors totals de les societats laborals a les Illes Balears en 18 anys s'ha incrementat un 28 %** i ha passat de 526 treballadors a 675 el 2016, si bé el màxim de treballadors es dona el 2003 (1.260 treballadors), a partir de la crisi cau el nombre d'ocupats i augmenta la proporció de societats limitades. La mitjana d'aquesta sèrie és de 921 ocupats. En el tercer trimestre del 2017 **un 90 % dels treballadors corresponen a societats limitades i un 10 % a societats anònimes**, quan en els dos primers anys de la sèrie hi havia més treballadors de societats anònimes que de societats limitades.

El nombre de treballadors per societat laboral

a les Illes Balears s'incrementa en una tercera part en els darrers devuit anys, per sobre de la mitjana d'Espanya (21 %). En el tercer trimestre del 2017 hi ha 7,3 treballadors per societat laboral. La mitjana de la sèrie és de 5,8 treballadors per societat laboral. Des de mitjans del 2016 **el nombre de treballadors per societat laboral a les Illes Balears és superior al d'Espanya**.

El nombre de societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (2 en el 2016) en relació a la resta de comunitats autònomes **és el més baix d'Espanya, llevat de Ceuta i Melilla**. A Espanya el nombre de societats laborals donades d'alta (417 el 2016) també ha sofert una caiguda important.

5. CONCLUSIONS

El pes de l'economia social a les Illes Balears és baix i cau el dinamisme, si bé, ofereix solucions importants per satisfer necessitats socials, fent economia per a les persones. L'economia social es tracta d'un actor que no s'ajusta a la clàssica dicotomia ocupadors/treballadors. Contribueix a la creació d'ocupació de qualitat, al creixement sostenible i a una distribució més justa de la renda i la riquesa. Pot combinar la rendibilitat amb la inclusió social i els sistemes democràtics de governança, que treballa amb els sectors públic i privat per ajustar els serveis i les necessitats; a més, està assolint un reconeixement major a nivell europeu. Mitjançant el Pla Director d'Economia Social de les Illes Balears 2018-2022 es pretén reforçar l'econo-

mia social per a que assoleixi el 5% del PIB. El pressupost d'aquest pla és de 3,7 milions d'euros per potenciar-ne la difusió, la inversió en noves tecnologies, el suport a col·lectius vulnerables, les diferents formes d'economia social (cooperatives, empreses d'inserció laboral, ...), entre d'altres actuacions. Finalment, el Consell de l'Economia Social i el Cooperativisme de les Illes Balears, on estan representades les associacions de cooperatives, de societats laborals i d'empreses d'inserció, els consells insulars i la Federació d'Entitats Locals (FELIB), a més del Pla Director, va aprovar l'esborrany de la Llei de microcooperatives que està en fase de consulta per conèixer l'opinió ciutadana.

G CONSELLERIA
O TREBALL, COMERÇ
I I INDÚSTRIA
B DIRECCIÓ GENERAL
/ OCUPACIÓ I ECONOMIA